

AHMET MUHİP DIRANAS'IN İSTANBUL'U

Ahmet Yılmaz

- Ahmet Muhip Dıranas'ın edebiyatımızda mütevazı fakat muhkem bir yer edinmesinde; ardında “Fahriye Abla”, “Olvido”, “Ağrı”, “Kar”, “Köpük” gibi şiirler bırakmasının yanı sıra şiir üzerine kafa yormasının, hece ölçüsünün sınırlı alanında olsa bile vurgu ve durak yerlerini değiştirerek şiirde yeni ses arayışlarına girişmesinin payı da şüphesiz olmalıdır.

Az yazıp az yayımlamasıyla hocası Ahmet Hamdi Tanpınar'ı, sağlığında şiirlerini kitaplaştırmamasıyla Yahya Kemal Beyatlı'yı hatırlatan Dıranas; özellikle “Ağrı” şiirinde kurduğu pastoral evrenden duyguların kırılğan dünyasına rahatlıkla geçişiyle “Han Duvarları” şairi Faruk Nafiz Çamlıbel'e yaklaşıp, ruh tahlillerindeki cesareti ve başarısıyla Necip Fazıl'ı akla getirir:¹

*Şüphe; o bin çeşit çilenin yemişi,
Yılan ağzındaki elma... Ey ateşi
En derin yerinde gizli gizli yanan!
Seyrediyor ruhum kar balkonlarından
İnsanın göresi olmaz manzarayı
Ve aklın o uçsuz bucaksız sarayı
Yıkılıyor... Duygu bir kartal hızıyla
Fırılıyor engine sevinç avazıyla.*

“Kar” şiiriyle sanki Sezai Karakoç'un o tok, direnç ve gerilim yüklü fakat biraz da sevecenlik kokan sesini müjdelers:

*Ne sabahtır bu mavilik, ne akşam!
Uyandırmayın beni, uyanamam.*

1 Ahmet Muhip Dıranas, *Şiirler*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 1974.

*Kaybolmuş sevdiklerimiz aşkına,
Allah aşkına, deniz aşkına
Yağsın kar üstümüze buram buram...*

1909 Sinop doğumlu şair, tema olarak daha çok insan ve tabiat sevgisi, aşk, hatıralar, yalnızlık üzerinde durmuş; birbirinden güzel şiirlerinde, akılda ve gönülde iz bırakan dizelerle okuyucusunun ümit ve hayal bahçesini sulamış, gürleştirmiştir:

*Söylenmemiş aşkın güzelliğiyledir
Kâğıtlarda yarım bırakılmış şiir;
İnsan, yağmur kokan bir sabaha karşı
Hatırlar bir gün bir camı açtığını,
Duran bir bulutu, bir kuş uçuşunu,
Çöküp peynir ekmek yediği bir taşı...
Bütün bunlar aşkın güzelliğiyledir. ("Olvido")*

Ah, bu gökyüzünden bir gün ayrılmanın hüznü. ("Bahar Gökleri")

*Denizler yolculuğa çağırır durur da beni
Gitmem düşünerek geri döneceğim günü. ("Büyük Olsun")*

*Sabırsızlanma, ey kapımdaki at!
Güneş daha gözlerimi yakıyor. ("Yaşarken")*

*Yolcusu olduğun nihayetsizliğin
Bir ucu Allahta ve sende bir ucu. ("Ağrı")*

Gülten Akın, şunu söyler: "... Dıranas, Haşim'in, Tanpınar'ın izini sürmüş gibi görünse de, o birkaç okuyucuyla yetinmez. İster ki kendisini orta okuyucu, kalabalıklar anlasın..."² Çoğu şairde olduğu gibi onda da ara sıra doldurma kelimeler veya mısralara, zorlama kafiyelelere rastlanır. Onu çağdaşlarından asıl ayıran; şiirlerinde yeniden inşa ettiği pastoral, melankolik bir dünyadan okurlarına pencere açması değildir şüphesiz. Edilgin bir ruh hâliyle hayattan ve insanlardan -hatta Allah'tan, dinden- şikâyet ve sitem eden şair çoktur, zamanın siyasi ve kültürel vasatının şiire biçtiği rol budur, bu kadardır: Tabiata güzelleme yapmak, yitip giden zamana ve tükenen aşklara ağlamak, kadın güzelliğini baş tacı edip başka değer tanımamak, maddeye ulaşamayınca veyahut doyunca hiçliğe sığınıp hakikate sırtını dönmek...

Ancak Dıranas; "Yağma" isimli şiiriyle sığılıktan, sıradanlıktan, sahte şöhetten sıyrılmış, tekrar tekrar okunacak gayet güzel bir İstanbul hatırası

2 Gülten Akın, "Ahmet Muhip Dıranas", *Şiir Üzerine Notlar*, YKY, İstanbul 2004.

bırakmıştır ardında. Ümit Yaşar'a ithaf ettiği şiirinde, insanı eşya içinde değişen zamanla beraber kavrar; eski evler ve تنها sokaklar, şarkı gibi düş gibi sarmaş dolaş gezintiler, aşklar, şiirler bir akşam gibi son bulmuştur; mutluluklar şehri, ölümsüzlükler ve zaferler kenti İstanbul yenilgilerle, yasla dolmuştur. Son gündür; taş taş üstündedir, ruh ve beden açlığı tıpkı ejderha gibi dört bir yana saldırmaktadır; ortalık tozdan, dumandan, iniltilerden, akıntılardan, çöplerden geçilmemektedir:

*Boğaziçi, daha sağken gömülmek
İçin dönüşmüş beton mezarlara;
Bir hippî kız, bir deccal, şimdi Bebek
Koylarında ilham, arsız, farfara.*

*O güzelim aşkın vücudu yağma,
Şarkısı ne mahur beste, ne İtri...
Tenekeler çalıp çılglık çılgına
Yarı bir sevişme, ayaküzeri*

Mimar, mütefekkir Turgut Cansever, İstanbul'daki yozlaşmayı şöyle tanımlar: "... âdeta insanların üzerine saldıran vahşi varlıklara benzer yapılar ortaya çıkıyor."³ Ona göre; Osmanlı yadigârı bu koca şehri güzelleştirmek için yola çıkıp nihayetinde çirkinleştiren, ucubeye döndüren köylüler değil, dağdan inip bağdakini kovan, sonradan görme Batılılaşma sevdalıları olmuştur. Her biri ayrı bir sadelik, kendinelik niteliği taşıyan, iki katlı, ahşap veya kâgir evler yerini beton yığınlarına, zevksiz bulvarlar boyunca dizilen ve birbirinden farkı olmayan soğuk yapılara bırakmıştır. Dıranas'ın ağıt yaktığı İstanbul, can çekilmektedir; daha sağken gömülmek üzeredir, ne mahur beste ne İtri sesleri yükselmektedir konaklardan. Güzelim yapılar kömür deposu yapılmıştır.

*Orda elinde bir simitle, ufak,
Süzgün bir çocukluk, çocukluğum işte;
Nasıl kaçıyor benden, nasıl bir bak,
Yaban domuzu görmüş gibi düşte.*

Neyin, nelerin yerine ithal ve ikame edilmiştir bu manzara? O masal dünyasıyalılar, o kayıklar, renk renk şemsiyeler altında o sevdalı kadınlar, o İstanbullular, çoluk çocuk, sanki gelecek tufandan haber almışlarcasına göksel gemilere binip gitmişler. Gidiş o gidiştir. Zengin fakir el ele bulutlarda bile görünmemektedirler. Sofra dağılmış, şölen bitmiştir.

3 Beşir Ayvazoğlu, *Dünyayı Güzelleştirmek-Turgut Cansever'le Konuşmalar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

“Yalnızız, selam verenimiz yok. Kapalıçarşı’da, Köprü’de anlamsız turistler gibiyiz.” der şair. Aşkın o mahrem örtüsü kalkalı çok olmuştur. Sırlar ayan olmuş, aşkların büyüğü bozulmuştur. Hatıralardan korkup kaçma mevsimi gelmiştir; o yitirilmiş cennet bir daha ele geçecek midir?

*Her şey değişiyor, kalbimiz bile,
Ama yüzyıllarla besli bir şehir
İnsan yaşamından daha da hızla
Bunca çabuk nasıl yok olabilir?*

Huzur isimli romanında İhsan’ın ağzından “Ben bir çöküşün esteti değilim... Bu çöküşte yaşayan şeyler arıyorum.” diyen Tanpınar, İstanbul’a tam 92 sayfa ayırdığı *Beş Şehir*’de erken çöküşün habercisi gibidir: “... Gözümünün önünde şaheserler birbiri ardınca suya düşmüş kaya tuzu gibi eriyor, kül, toprak yığını oluyor, İstanbul’un her semtinde sütunları devrilmiş, çatısı harap, içi süprüntü dolu medreseler, şirin, küçük semt camileri, yıkık çeşmeler var. Ufak bir himmetle günün emrine verilecek halde olan bu eserler her gün biraz daha bozuluyor. Adeta bir salgının, artık kaldırmaya yaşayanların gücü yetmeyen ölüleri gibi oldukları yerde uzanmış yatıyorlar. Gerçek yapıcılığın, mevcudu muhafaza ile başladığını öğrendiğimiz gün mesut olacağız.”⁴

Ol Nedim ki : “Bu şehir-i Sitanbul ki bimisli ü behadır / Bir sengine yek-pare acem mülkü fedadır” yazmıştır meşhur kasidesinde. Necip Fazıl’ın “çiçeği altın yaldız, suyu telli pullu”, “kadını keskin bıçak, taze kan gibi sıcak”, “gecesi sümbül kokan, Türkçesi bülbül kokan”; Yahya Kemal’in “Sade bir semtini sevmek bile bile bir ömre değer.” dedikleri İstanbul, ne vakit terk-i diyar etmiştir hayatımızdan?

Bunun cevabını yine şair, kendi üslubuyla versin:

*Bir Tanrı ve tarih güzeli, tabu;
Güneş ve sular mucizesi, bir giz...
Her zaman sonsuz elbet, İSTANBUL bu.
Körelen belki de biziz... Kalbimiz.*

Ahmet Muhip Dıranas; teknik bakımdan yer yer zayıf, gevşek olsa da *Yağma* isimli eseriyle geleceğin okuruna seneler öncesinden soluk bir kartpostal yollamış, kanaatimce İstanbul güldesinde hatırı sayılır bir yer edinmiştir.

4 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.